

België en de Europese integratie, 1945 - 1955

Een overzicht van de onuitgegeven bronnen.

door Dr. M. VAN DEN WIJNGAERT,

Assistent aan de Universitaire Faculteiten Sint-Aloysius te Brussel

Prof. Dr. E. LAMBERTS

Hoogleraar aan de Katholieke Universiteit te Leuven

en Prof. Dr. P. VAN DE MEERSSCHE

Gewoon hoogleraar aan de Katholieke Universiteit te Leuven.

★

« Lorsque j'ai voulu raconter mes souvenirs sur l'histoire du Mouvement Européen en Belgique, j'ai constaté avec un grand étonnement, que pour une période encore si récente, les documents ont déjà en grande partie disparu ou sont du moins dispersés et difficiles à trouver. »

(E. de la Vallée Poussin) *

De onderzoeker van het hedendaagse tijdvak heeft het voorrecht, dat hij voor het meest recente verleden soms ook op mondelinge getuigenissen kan steunen. Dit kan evenwel slechts ten dele de problemen compenseren, die zich bij het onderzoek van de jongste gebeurtenissen stellen. Enerzijds dient veel tijd en energie te worden besteed aan de vaak moeizame speurtocht naar archieven. Anderzijds zijn de meeste officiële archieven betreffende de jongste vijftig jaar zelfs niet voor navorsers toegankelijk.

Inspelend op de bovenvermelde problemen en met de bedoeling de exploratie van het recente verleden te stimuleren, verzocht het Europees Universitair Instituut te Firenze alle landen van de Europese Gemeenschap

* *Libër Amicorum - Prof. Dr. O. De Raeymaeker. Het Belgische buitenlandse beleid en de internationale betrekkingen*, Leuven, 1978, blz. 255.

een inventaris van de onuitgegeven bronnen betreffende de Europese integratie, in een eerste fase voor de jaren 1945-1955, op te stellen. In dat raam werden de auteurs van dit artikel uitgenodigd de archieven betreffende de Belgische bijdrage tot de Europese integratie te beschrijven (1).

In een vrij korte tijdsspanne een volledig overzicht geven van de voornaamste archieven was uiteraard niet mogelijk (2). Overigens worden niet alleen navorsers met moeilijkheden omtrent het verzamelen van gegevens geconfronteerd. Ook grondleggers van de Europese beweging, zoals ere-senator E. de la Vallée Poussin, die zich over het recente verleden buigen, valt het op hoeveel documenten op zo korte tijd reeds verdwenen zijn of nog slechts met zeer grote moeite kunnen teruggevonden worden.

In de aanvangsfase van de Europese integratie hebben Belgische politici, zoals Paul-Henri Spaak, Paul Van Zeeland, Frans Van Cauwelaert, August De Schryver en Camille Huysmans een zeer belangrijke rol gespeeld (4). Wie zich over de eerste jaren van de Europese integratie wenst te initiëren en daarbij op archiefmateriaal wil steunen, kan uit het hierna volgend overzicht enig nut halen. Wij twijfelen er echter niet aan, dat de navorsers bij het exploreren van de Belgische bijdrage tot de Europese integratie een nog veel grotere rijkdom aan bronnenmateriaal zullen ontdekken.

1. Openbare en semi-openbare archieven

1.1. *Archieven bewaard in het Algemeen Rijksarchief.*

1.1.1. Een deel van archieven van de Diensten van de Eerste Minister (5), de archieven van de departementen van Economische Zaken, Nationale Opvoeding en Financiën werden op het Rijksarchief gedeponeerd. Die archieven zijn onvolledig en niet geklasseerd.

1.1.2. Het archief van de vroegere radio-omroep, NIR-INR, omvat de teksten van de gesproken uitzendingen vanaf september 1944, maar is niet geïnventariseerd. In het archief van de BRT-RTB wordt een copie van al deze documenten op microfichen bewaard. Daarvan bestaat een catalogus.

(1) De gegevens van dit artikel worden opgenomen in *Guide to Sources on the History of European Integration, 1945-1955. Holdings in public and private archives*, een publicatie van het Europees Universitair Instituut te Firenze, die in de loop van 1979 verschijnt.

(2) Voor publicaties betreffende officiële en private archieven in België verwijzen we naar P. GERIN, *Initiation à la documentation écrite contemporaine*, Luik, 1970, blz. 89 e.v.

(4) Van die prominenten heeft tot nog toe enkel P.H. Spaak zijn mémoires gepubliceerd. Cfr. *Combats inachevés*, Parijs, 1969, 2 delen.

(5) Zie verder onder 1.4.

1.1.3. Tussen de archieven van staatslieden vermelden we voor de aanvangsfase van de Europese integratie in het bijzonder die van Paul Van Zeeland en die van Paul Struye.

Alle bovenvermelde archieven kunnen niet door navorsers geraadpleegd worden, vermits zij onder de bepalingen van de archiefwet vallen.

1.2. *De archieven van het Belgisch Parlement.*

1.2.1. In het archief van het Parlement worden bescheiden bewaard in verband met de totstandkoming van de West-Europese Unie, de Raad van Europa en de Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal, alsmede in verband met de voorbereiding van de oprichting van de Europese Defensiegemeenschap (6).

1.2.2. De bibliotheek van het Parlement bezit dossiers over alle belangrijke Europese kwesties uit de jaren 1945-1955, nl. het Marshall-plan, de West-Europese Unie, de Organisatie voor Europese Economische Samenwerking, de Raad van Europa, het plan-Monnet, de Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal, het Groen Plan en de Europese Defensiegemeenschap. In die dossiers werd alle gedrukte en gepolycopieerde informatie daaromtrent verzameld. De dossiers kunnen in de leeszaal aangevraagd worden.

1.3. *Archieven van departementen die zelf hun archieven bewaren.*

1.3.1. Het departement van Buitenlandse Zaken heeft verslagen en studies bewaard die in verband staan met de uitwerking van de Europese samenwerking.

Het departement bewaart tevens de richtlijnen van de Belgische regering aan haar vertegenwoordigers bij onderhandelingen omtrent de Europese samenwerking alsmede bij de Europese instellingen. De antwoorden van die vertegenwoordigers en de briefwisseling tussen België en de andere leden van de Gemeenschap of kandidaat-leden worden eveneens in het archief van Buitenlandse Zaken bewaard.

1.3.2. Het departement van Landsverdediging is belast met de uitvoering van politieke beslissingen die buiten het departement werden geno-

(6) Betreffende de West-Europese Unie : Zittijd 1947-1948, *Senaat*, n^{rs} 238 en 249, *Kamer*, n^{rs} 323 en 423 ; Zittijd 1954-1955, *Kamer*, n^{rs} 164-1 en 164-2, *Senaat*, n^{rs} 95 en 188. Betreffende de Raad van Europa : Bultengewone Zittijd 1949, *Kamer*, n^{rs} 6 en 7 ; Zittijd 1949-1950, *Senaat*, n^r 39. Betreffende de EGKS : Zittijd 1950-1951, *Senaat*, n^{rs} 369, 84, 90, 93 en 107, *Kamer*, n^{rs} 361, 410, 457, 458 en 461. Betreffende de Europese Defensiegemeenschap : Zittijd 1952-1953, *Kamer*, n^{rs} 163 en 695 ; Zittijd 1953-1954, *Senaat*, n^r 204.

men. Om het verband tussen landsverdediging en Europese samenwerking te bestuderen zullen navorsers bijvoorbeeld van de archieven van Buitenlandse Zaken of van de bescheiden van het Parlement gebruik moeten maken.

1.4. *Archieven van de Diensten van de Eerste Minister.*

De Diensten van de Eerste Minister bewaren de notulen van de minister-raden alsmede die van de ministeriële comités. Een copie van deze documenten berust in het archief van het koninklijk paleis.

Er werd een repertorium van de documenten opgesteld. De archieven zijn niet te raadplegen.

1.5. *Het Navorsings- en Studiecentrum voor de Geschiedenis van de Tweede Wereldoorlog.*

Het Centrum bezit het archief van Baron H. de Gruben, die van 1945 tot 1953 Secretaris-generaal van het departement van Buitenlandse Zaken was. Dit archief kan door navorsers geraadpleegd worden.

2. **Archieven van niet-gouvernementele organisaties, stichtingen, documentatiecentra, studiecentra van politieke partijen en van universitaire instellingen**

2.1. *Het Centrum voor Politieke, Economische en Sociale Studies.*

Het studiecentrum van de CVP bezit een uitgebreid archief over de *Nouvelles Equipes Internationales* betreffende de jaren 1951, 1952, 1953 en 1954, alsmede over de activiteit van de subcommissies *Europese Economische Integratie* en *Groen Plan* uit de jaren 1951 en 1952. Die archieven kunnen enkel met een schriftelijke toelating van de directie van het Cepess geraadpleegd worden.

2.2. *Het Centrum-Paul-Hymans.*

Het studiecentrum van de liberale partij verklaarde geen onuitgegeven bronnen betreffende de Belgische bijdrage tot de Europese integratie te bezitten.

2.3. *Het Instituut-Emile-Vandervelde.*

Het socialistisch studiecentrum bewaart o.a. de archieven van de BSP-PSB en van de Socialistische Beweging voor de Verenigde Staten van Europa. Wegens de reorganisatie van de bibliotheek van het Instituut zijn de archieven tijdelijk moeilijk toegankelijk voor de navorsers.

2.4. De archieven van de *Belgische Communistische Partij* zijn niet te raadplegen.

2.5. *Het Katholiek Documentatie- en Onderzoekscentrum te Leuven.*

Het Kadoc legt zich sinds maart 1977 in het raam van de Katholieke Universiteit te Leuven toe op het verzamelen en bestuderen van archieven van katholieke organisaties en prominenten uit Vlaanderen. Het Kadoc bezit o.a. het archief van het ACW en zal binnenkort ook het archief het ACV in bewaring krijgen. Deze archieven zijn toegankelijk voor navorsers.

2.6. *Het Europa-college te Brugge.*

Het Europa-college bezit een aantal documenten en brieven betreffende de Europese beweging, waarin de ere-rector van de instelling, de historicus H. Brugmans, een belangrijke rol heeft gespeeld.

2.7. *De stichting-Paul-Henri-Spaak.*

De stichting bewaart het archief van de Belgische staatsman die wellicht het meest heeft bijgedragen tot het opgangbrengen van de Europese integratie. Om het archief, dat in de Universitaire Stichting bewaard wordt, te raadplegen dient men zich te richten tot de voorzitter van de Stichting-Paul-Henri-Spaak.

2.8. *De Europese Liga voor Economische Samenwerking.*

Deze liga is een privé-organisatie, die in 1947 door Paul Van Zeeland werd opgericht en een aantal zakenlieden, economen en syndicalisten uit de voornaamste landen van Europa vergaderde. Aanvankelijk was de Liga er vooral op bedacht Europa voor een nieuwe golf van protectionisme te behoeden. Later droeg de Liga bij tot het ontwerpen van de grote lijnen van de Europese Gemeenschappelijke Markt en van de economische en monetaire unie.

Navorsers mogen de notulen van de vergaderingen, de verslagen alsmede de briefwisseling raadplegen.

2.9. *Het Europahuis Ryckevelde.*

De stichter en directeur van het Europahuis, Pater K. Verleyen, bezit een vrij volledige documentatie betreffende de stichting van het Europa-college te Brugge, een eerste verwezenlijking van de culturele Europese integratie.

3. Archieven van politici

3.1. De archieven van Paul Van Zeeland, Paul-Henri Spaak en Paul Struyve werden elders in dit overzicht reeds vermeld.

3.2. De archieven van Frans Van Cauwelaert en Camille Huysmans worden bewaard in het Archief en Museum voor Vlaams Cultuurleven

te Antwerpen. Van Cauwelaert nam van bij de aanvang deel aan de Europese integratie. Hij bewaarde zorgvuldig zijn briefwisseling, nota's, verslagen en documenten, zodat zijn archief bijzonder rijk is. Het werd chronologisch geordend en is toegankelijk voor navorsers.

Het archief van Camille Huysmans heeft in mindere mate betrekking op de Europese eenwording. Toelating tot het raadplegen van dit archief moet gegeven worden door de voorzitter van de Stichting-Camille-Huysmans.

3.3. Het persoonlijk archief van August De Schrijver, die o.a. voorzitter was van de Europese Unie van Christen-Democraten, is bijzonder rijk. Enkel gekwalificeerde navorsers kunnen het archief raadplegen.

3.4. Minister van Staat Gaston Eyskens acht het ogenblik nog niet gekomen om zijn persoonlijk archief voor het wetenschappelijk onderzoek open te stellen.

3.5 Baron J. Ch. Snoy et d'Oppuers, die als Secretaris-generaal van het departement van Economische Zaken een belangrijk aandeel had in Europese eenmaking, zal later zijn archief voor navorsers openstellen. In het raam van het Koninklijk Instituut voor Internationale Betrekkingen maakt hij een studie betreffende bepaalde stukken van zijn archief.

3.6. Ere-senator E. de la Vallée Poussin, die jarenlang voorzitter was van de Belgische afdeling van de Europese Beweging, zal later zijn zeer omvangrijk persoonlijk archief ter beschikking stellen van de *Université Catholique de Louvain*.

3.7. Baron L. Moyersoen heeft enige stukken bewaard betreffende de Raad van Europa. Zijn persoonlijk archief bevat vrij veel informatie over de West-Europese Unie, waarvan hij een tijd lang voorzitter was.

3.8 Het archief van Hendrik Heyman heeft voornamelijk betrekking op de Europese sociale politiek.

3.9 Wij vernamen dat de archieven van Jean Rey, Pierre Wigny, Albert Coppé, Pierre Harmel en Victor Leemans geen belangrijke stukken bevatten voor de periode 1945-1955.

Wij zijn ons ten zeerste bewust van de onvolledigheid van dit overzicht. Wij hopen dat reacties op dit artikel een aantal leemtes zullen opvullen.

Summary : Inedited sources on Belgian contribution to European integration.

The article gives a review of inedited sources dealing with the Belgian contribution to European integration in the years 1945-1955. Such sources are kept in the Algemeen Rijksarchief (the Belgian Central Archives), in the Parliament, various ministerial departments, the Navorsings- en Studiecentrum voor de Geschiedenis van de Tweede Wereldoorlog (the Research- and Study Centre for the History of the Second World War), study centres of the major political parties, a number of non-governmental organizations as well as the private archives of a number of politicians.

